

SHIKASTLANGAN BEMORLARGA BIRINCHI YORDAM OCHIQ VA YOPIQ SINISHDA

Babamuratov Maqsud Maxmudovich

*Zomin Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqola ochiq va yopiq singan shikastlangan bemorlarga birinchi yordam choralari to'liq tushunishga qaratilgan. Ochiq yoriqlar terining sinishini o'z ichiga oladi, suyakni ochadi, yopiq yoriqlar esa teridan o'tmaydi. Tez va tegishli birinchi yordamning ahamiyatini oshirib bo'lmaydi, chunki bu bemorning umumiy natijasiga sezilarli ta'sir qiladi. Ushbu maqola mavjud adabiyotlarni ko'rib chiqadi, birinchi yordamning turli usullarini muhokama qiladi va sinishlarga dastlabki javobni optimallashtirish bo'yicha xulosalar va takliflarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Birinchi yordam, ochiq sinish, yopiq sinish, sinishni boshqarish, shoshilinch javob, travma parvarishi.

Yoriqlar-bu asoratlarni minimallashtirish va muvaffaqiyatli tiklanish imkoniyatlarini yaxshilash uchun darhol va samarali birinchi yordamni talab qiladigan keng tarqalgan jarohatlar. Ochiq va yopiq yoriqlar o'rtasidagi farqni tushunish tegishli dastlabki aralashuvlarni moslashtirish uchun juda muhimdir. Ushbu maqolada ikkala turdagi yoriqlar uchun birinchi yordam choralari bo'yicha keng qamrovli qo'llanma tuzish uchun mavjud adabiyotlar o'rganiladi.

Ko'pgina tadqiqotlar sinishni boshqarishda o'z vaqtida va tegishli birinchi yordamning ahamiyatini ta'kidladi. Ochiq yoriqlar ochiq suyak tufayli infeksiya xavfini oshiradi, bu jarohatni darhol parvarish qilish va infeksiyani oldini olishni birinchi o'ringa qo'yadi. Yopiq yoriqlar, garchi suyakni ta'sir qilmasa ham, ichki shikastlanishga olib kelishi mumkin, bu esa ehtiyotkorlik bilan baholash va boshqarishni talab qiladi. Mavjud adabiyotlarda ikkala turdagi sinishlarda immobilizatsiya, balandlik va og'riqni nazorat qilish muhimligi ta'kidlangan.

Ushbu sharhda tegishli adabiyotlarni tahlil qilish uchun tizimli yondashuv qo'llanilgan. Ochiq va yopiq yoriqlar uchun birinchi yordam choralari to'g'risida ma'lumot to'plash uchun PubMed, Google Scholar va nufuzli tibbiy jurnallar kabi ma'lumotlar bazalarini sinchkovlik bilan qidirish o'tkazildi. Inklyuziya mezonlari favqulodda vaziyatlarda yoriqlarni dastlabki boshqarish to'g'risida batafsil ma'lumot beradigan tadqiqotlarga qaratilgan.

Shikastlangan bemorlarga birinchi yordam, ayniqsa singan holatlarda, og'riqni kamaytirish, keyingi jarohatlarning oldini olish va professional tibbiy yordam kelguniga qadar shaxsni qo'llab-quvvatlash uchun darhol yordam ko'rsatishni o'z ichiga

oladi. Yoriqlar ochiq yoki yopiq deb tasniflanishi mumkin va birinchi yordam choralari har biri uchun farq qiladi.

Yopiq Sinish:

1. Xavfsizlikni Ta'minlash:

- Jabrlangan kishiga yaqinlashishdan oldin, jabrlanuvchining ham, o'zingizning ham xavfsizligini ta'minlang.

2. Yordam chaqiring:

- Favqulodda xizmatlarni tering yoki yaqin atrofdagi odamga professional tibbiy yordam chaqirishni buyuring.

3. Shikastlangan hududni immobilizatsiya qiling:

- Jabrlangan odamni harakatsiz qolishga va keraksiz harakatlardan qochishga undang.

- Iloji bo'lsa, shikastlanishning oldini olish uchun shikastlangan a'zoni shinalar yoki qo'llab-quvvatlovchi materiallar (masalan, o'ralgan gazetalar, taxtalar) yordamida immobilizatsiya qiling.

4. Jarohatlangan a'zoni ko'taring (agar mavjud bo'lsa):

- Shikastlangan a'zoni ko'tarish, agar kerak bo'lsa, shishishni kamaytirishga yordam beradi.

5. Muzni qo'llang (agar mavjud bo'lsa):

- Shikastlangan joyga mato bilan o'ralgan muz to'plamini qo'llash shishishni kamaytirishga va og'riqni engillashtirishga yordam beradi. Muzni to'g'ridan-to'g'ri teriga surtmang.

Ochiq Sinish:

Ochiq sinish ochiq yara bo'lgan joyda suyakning sinishini o'z ichiga oladi va suyak ko'rinishi mumkin. Yuqoridagi qadamlardan tashqari, quyidagilarni ko'rib chiqing:

1. Qon Ketishini Nazorat Qilish:

- Agar ochiq yaradan sezilarli qon ketish bo'lsa, toza mato yoki steril kiyinish yordamida to'g'ridan-to'g'ri bosim o'tkazib, uni boshqarishga harakat qiling.

- To'g'ridan-to'g'ri suyakka bosishdan saqlaning.

2. Yarani yoping:

- Ochiq yarani yopish uchun steril bog'ichdan foydalaning va uni bint bilan mahkamlang.

3. Yarani tozalamang:

- Yarani tozalashdan saqlaning, chunki bu infeksiyani keltirib chiqarishi mumkin. Uni steril kiyinish bilan yoping.

4. Mixlangan ob'ektni barqarorlashtirish (agar mavjud bo'lsa):

- Agar yaraga biror narsa ko'milgan bo'lsa, uni olib tashlamang. Keyingi harakatni oldini olish uchun ob'ektni va uning atrofini barqarorlashtiring.

5. Immobilizatsiya qilishni davom eting:

- Shikastlangan a'zoni shinalar yoki qo'llab-quvvatlovchi materiallar bilan immobilizatsiya qiling.

Esingizda bo'lsin, ushbu birinchi yordam choralari vaqtinchalik va professional tibbiy yordam o'rnini bosmaydi. Har qanday shubhali yoriqlar, ayniqsa ochiq yoriqlar uchun darhol tibbiy yordamga murojaat qilish juda muhim, chunki ular infeksiya xavfi yuqori.

Yoriqlar, ochiq (aralash) yoki yopiq (oddiy) bo'lsin, turli xil asoratlarni keltirib chiqarishi mumkin. Bu erda har bir tur bilan bog'liq mumkin bo'lgan asoratlar haqida qisqacha ma'lumot:

Ochiq (Aralash) Sinish Asoratlari:

Infeksiya:

- Ochiq yoriqlar singan suyakni tashqi muhitga ta'sir qiladi, infeksiya xavfini oshiradi.

- Infeksiyalar shifo jarayonini kechiktirishi va o'z vaqtida davolanmasa, yanada og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin.

Yumshoq To'qimalarning Shikastlanishi:

- Shikastlanish ko'pincha atrofdagi mushaklar, tendonlar va ligamentlarning shikastlanishini o'z ichiga oladi.

- Yumshoq to'qimalarning shikastlanishi uzoq vaqt og'riq, shish va normal funktsiyani tiklashda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

Kechiktirilgan Shifo:

- Infeksiya xavfi ortishi va yumshoq to'qimalarning shikastlanish darajasi tufayli ochiq yoriqlar yopiq sinishlarga nisbatan ko'proq vaqt talab qilishi mumkin.

Bo'lim Sindromi:

- Ochiq sinishdan shishish mushaklar ichidagi bosimning oshishiga olib kelishi va kupe sindromini keltirib chiqarishi mumkin.

- Kupe sindromi qon oqimini buzishi mumkin, bu esa to'qimalarning shikastlanishiga olib kelishi mumkin.

Asab Shikastlanishi:

- Ochiq yoriqlar nervlarga zarar etkazishi mumkin, bu esa zararlangan hududda sezgir yoki motor etishmovchiligiga olib keladi.

Surunkali Og'riq:

- Uzoq muddatli og'riq va noqulaylik sinish tuzalgandan keyin ham davom etishi mumkin, ayniqsa shifo jarayonida asoratlar bo'lsa.

Yopiq (Oddiy) Sinish Asoratlari:

Birlashmaslik:

- Ba'zi hollarda suyaklar to'liq tuzalmasligi mumkin, natijada birlashmaslik mumkin.

- Qon ta'minoti yomonligi, immobilizatsiya etarli emasligi yoki infeksiya kabi omillar birlashmaslikka yordam beradi.

Qo'shma Qattqlik:

- Sog'ayish jarayonida immobilizatsiya bo'g'imlarning qattqlashishiga olib keladi, harakat oralig'ini kamaytiradi.

Asab va qon tomirlarining shikastlanishi:

- Jiddiy yoriqlar qo'shni nervlar va qon tomirlariga zarar etkazishi mumkin, bu esa hissiy yoki qon aylanish muammolariga olib keladi.

Davolashning asoratlari:

- Jarrohlik asoratlari yoki implantlarga reaksiyalar kabi singanlarni kamaytirish va fiksatsiya qilish uchun ishlatiladigan usullardan asoratlar paydo bo'lishi mumkin.

Surunkali Og'riq:

- Muvaffaqiyatli davolanish bilan ham, ba'zi odamlar zararlangan hududda surunkali og'riq yoki noqulaylikni boshdan kechirishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, asoratlar har bir sinishning o'ziga xos sharoitlariga, shaxsning umumiy sog'lig'iga va taqdim etilgan davolanish samaradorligiga qarab keng farq qilishi mumkin. Asoratlar xavfini minimallashtirish va muvaffaqiyatli tiklanish imkoniyatlarini optimallashtirish uchun tezkor va tegishli tibbiy yordam juda muhimdir.

Muhokama bo'limida ochiq va yopiq sinishlarda birinchi yordamning nuanslari ko'rib chiqiladi. Vaziyatni baholash, shikastlanish mexanizmini ko'rib chiqish va shoshilinch tibbiy yordamni zudlik bilan jalb qilish muhimligi ta'kidlangan. Bundan tashqari, kechiktirilgan yoki etarli bo'lmagan birinchi yordam bilan bog'liq mumkin bo'lgan asoratlar muhokama qilinadi, bu esa sinishni boshqarish bo'yicha jamoatchilikni xabardor qilish va ta'lim olish zarurligini ta'kidlaydi.

Xulosalar:

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqolada ochiq va yopiq yoriqlar uchun birinchi yordam choralari haqida to'liq ma'lumot berilgan. O'z vaqtida aralashuv, yarani to'g'ri parvarish qilish va samarali immobilizatsiya dastlabki boshqaruvning muhim tarkibiy qismidir. Jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalari va o'quv dasturlari odamlarni yoriqlar bilan bog'liq favqulodda vaziyatlarda tegishli birinchi yordam ko'rsatish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar bilan jihozlash uchun juda muhimdir.

Kelajakdagi tadqiqotlar jamoatchilikka asoslangan birinchi yordam o'quv dasturlarining sinish natijalariga ta'sirini baholashga qaratilishi kerak. Bundan tashqari, birinchi yordam texnologiyasi va sinishni boshqarish texnikasidagi yutuqlarni o'rganadigan tadqiqotlar bu sohani yanada yaxshilashi va bemorlarning natijalarini yaxshilashi mumkin.

Adabiyotlar.

1. Antonova, E., Le, T. K., Burge, R., & Mershon, J. (2013). Tibia shaft fractures: Costly burden of nonunions. *BMC Musculoskeletal Disorders*, 14(1), 42.
2. Aydemir Turkal, H., Demirer, S., Dolgun, A., & Keceli, H. G. (2016). Evaluation of the adjunctive effect of platelet-rich fibrin to enamel matrix derivative in the treatment of intrabony defects. Six-month results of a randomized, split-mouth, controlled clinical study. *Journal of Clinical Periodontology*, 43(11), 955–964.
3. Bastami, F., & Khojasteh, A. (2016). Use of leukocyte-and platelet-rich fibrin for bone regeneration: A systematic review. *Regeneration, Reconstruction and Restoration*, 1(2), 47–68.
4. Claes, L. E., Heigele, C. A., Neidlinger-Wilke, C., Kaspar, D., Seidl, W., Mar gevicius, K. J., & Augat, P. (1998). Effects of mechanical factors on the fracture healing process. *Clinical Orthopaedics and Related Research*, 355S, S132–S147.
5. Dohan Ehrenfest, D. M., Del Corso, M., Diss, A., Mouhyi, J., & Charrier, J. (2010). Three-dimensional architecture and cell composition of a choukroun's platelet-rich fibrin clot and membrane. *Journal of Periodontology*, 81(4), 546–555.
6. Dong, L., Yin, H., Wang, C., & Hu, W. (2014). Effect of the timing of surgery on the fracture healing process and the expression levels of vascular endothelial growth factor and bone morphogenetic protein-2. *Experimental and Therapeutic Medicine*, 8(2), 595–599.
7. Echeverri, L. F., Herrero, M. A., Lopez, J. M., & Oleaga, G. (2015). Early stages of bone fracture healing: Formation of a fibrin – collagen scaffold in the fracture hematoma. *Bulletin of Mathematical Biology*, 77(1), 156–183.